

Камінська Н.В., професор кафедри гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 2, доктор юридичних наук, професор

Перспективи гармонізації законодавства України в умовах інтеграції в європейський інформаційний простір

Як відомо, Україна є учасницею багатьох міжнародно-правових актів в інформаційній сфері. Йдеться у тому числі і про Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенцію Ради Європи про захист прав людини та основних свобод, Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, Міжнародну конвенцію про використання радіомовлення в інтересах миру тощо.

Перелік зобов'язань України перед Радою Європи міститься у Висновку ПАРЄ № 190 від 1995 р., Резолюціях ПАРЄ № 1466 від 2005 р., № 1755 від 2010 р., Посібнику з прав людини для користувачів Інтернету 2014 р. у формі Рекомендації Комітету Міністрів державам-членам. Відповідно до Статуту Ради Європи це добровільні для виконання політико-правові акти, що є дороговказом для реформування національного законодавства державами-членами з метою ствердження плюралістичної демократії, верховенства права, дотримання прав і свобод людини згідно існуючими стандартами Ради Європи.

Дана організація постійно приділяє увагу захисту прав людини в он-лайнному середовищі та наголошує, що стандарти і цінності Ради Європи застосовуються як до офф-лайнного, так і до он-лайнного середовища. Ця теза неодноразово повторювалася в різних контекстах в інших рекомендаціях і деклараціях Комітету Міністрів і резолюціях Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Наприклад, у Декларації про свободу комунікацій в Інтернеті 2003 р. Комітет Міністрів застеріг держави від здійснення попереднього контролю контенту, розміщеного в Інтернеті, за допомогою загальних заходів з фільтрації та блокування, а також закликав дотримуватися умов ст. 10 (2) Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, зокрема вживати заходи на основі прийняття попереднього або остаточного рішення про незаконність чітко визначеного контенту компетентними національними органами з дотриманням критерію пропорційності, впливає також з практичного тлумачення положень Конвенції Європейським Судом з прав людини. Винятком із загальної заборони попередньої цензури в Інтернеті є встановлення фільтрів для захисту неповнолітніх, зокрема в місцях, доступних для них - школах, бібліотеках тощо.

Надалі вимога щодо попередження державної і приватної цензури була висловлена в Декларації про права людини і верховенство права в інформаційному суспільстві 2005 р. А Рекомендація про заходи з пропагування поваги свободи слова та інформації з огляду на інтернет-

фільтри включає керівні принципи використання та управління інтернет-фільтрами в цілому і, зокрема, у сфері захисту дітей та молоді.

Рекомендація Комітету Міністрів державам-членам про заходи щодо пропагування суспільної цінності Інтернету підкреслює значну залежність людей від Інтернету як найважливішого інструменту в їх повсякденній діяльності (комунікації, отриманні інформації, знань, здійсненні комерційних операцій) і зумовленого цим закономірного очікування, що інтернет-послуги будуть доступними і недорогими, безпечними, надійними і відмово-стійкими. Для гарантування повної участі людей у соціальній та економічній діяльності в Інтернеті, ефективної реалізації демократичної громадянської відповідальності держави зобов'язані забезпечити всі права та основоположні свободи людини в он-лайн-середовищі, включно з правом на повагу до приватного життя, правом на свободу віросповідання, заборонаю дискримінації, захистом людської гідності, правом на свободу зборів та об'єднань, правом на захист власності, правом на освіту та забезпечення відкритості і безпеки в Інтернеті.

Слід зупинитись і на політичних пріоритетах у сфері розвитку інформаційного суспільства, проголошених міністрами, відповідальними за політику інформаційного суспільства держав-членів ЄС і Європейської економічної зони, у Гранадській міністерській декларації про цифровий порядок денний для Європи, у межах повідомлення «Цифрова програма дій для Європи». Тим самим пропагується соціальна цінність Інтернету, його доступність для всіх громадян і зміцнення цифрової економіки на благо громадян та бізнесу, прокладаючи шлях до створення єдиного ринку для інтернет-контенту та продукції в державах-членах ЄС. Згадані документи мають вагомe значення для розв'язання проблем освіти, навколишнього середовища, енергетики, охорони здоров'я і демографічних проблем.

Спільні цілі Ради Європи та ЄС у питаннях державної політики стосовно управління Інтернетом підкреслюється в межах загальноєвропейського діалогу з управління Інтернетом, Декларації Комітету міністрів Ради Європи про мережеву нейтральність. Тут йдеться про пріоритетність прав людини над комерційними інтересами ІКТ-індустрії, вільний обмін ідеями та інформацією.

Разом з тим, законодавство України вже протягом тривалого часу розвивається у даному напрямі. Так, Закон України «Про інформацію» визначив, що основними напрямками державної інформаційної політики є забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, забезпечення інформаційної безпеки України. Інформація не може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини (ст. 28 Закону України «Про інформацію»).

З-поміж інших нормативно-правових актів виділимо Закон України «Про телебачення та радіомовлення», «Про доступ до публічної інформації», «Про

захист персональних даних» тощо. Водночас ці та інші акти передбачають певні обмеження в інформаційній сфері. Так, застосовуються обмеження (заборони) щодо передачі програм, які несуть загрозу національним інтересам України, територіальній цілісності, безпеці і добробуту громадян. Також законним є приховування від громадськості публічної інформації, що має значний суспільний інтерес, в якій згадуються прізвища фізичних осіб.

Погоджуємось, що враховуючи обставини невідвортної загрози національним інтересам України внаслідок систематичного поширення російськими телерадіомовними каналами пропаганди, спрямованої на розпалювання війни, існувала і продовжує існувати потреба заборони ретрансляції цих каналів на території України на виконання зобов'язань нашої держави за Міжнародною конвенцією про використання радіомовлення в інтересах миру 1936 р. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, Україна може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

Доцільними є рекомендації з впровадження організаційно - функціональної системи забезпечення інформаційної безпеки, спільної відповідальності органів публічної влади та громадських організацій у сфері забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави. Варті уваги, насамперед, стратегічний, організаційно-виконавчий, інфраструктурний та інші рівні такої системи.

Важливим є продовження розробки нового та удосконалення існуючого законодавства у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернету, забезпечення прав і свобод інтернет-користувачів, гарантій інформаційної безпеки.